

Asia: VN/1230/2026

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Perheenyhdistämisen odotusaikaa koskeva ehdotus

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että opiskelijoiden perheenjäsenien oleskelulupahakemuksille säädettäisiin yhden vuoden asumisaikaedellytys ennen kuin perheenyhdistäminen olisi mahdollista. Perhesidehakemus olisi jätettävä vuoden opiskelijan oleskeluluvalla asumisen jälkeen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa yleisesti, että perheenyhdistämistä koskeva asumisaikaedellytys rajoittaa perhe-elämän suojaa, joka on turvattu muun muassa perustuslaissa osana yksityiselämän suojan piiriä sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Tästä syystä rajoituksen on täytettävä perusoikeuksien rajoittamista koskevat perustuslakivaliokunnan määrittämät edellytykset (PeVM 25/1994 vp), kuten hallituksen esitysluonnoksessakin todetaan. Esitysluonnoksen mukaan ”odotusajalle voidaan -- katsoa olevan hyväksyttävät perusteet, koska tarkoituksena on varmistaa, että heillä on mahdollisuus tulla Suomessa toimeen, eivätkä joudu toimeentulo-ongelmiin tai hyväksikäytön riskin alaisuuteen, ja että heillä on oikea käsitys siitä, mitä toimeen tuleminen heiltä käytännössä ja tosiasiasasiassa vaatii.” Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että kyseiset tavoitteet sinänsä voivat olla perustuslakivaliokunnan tarkoittamalla tavalla hyväksyttäviä, mutta olisi myös tarpeen tarkastella sitä, olisiko tavoitteisiin mahdollista päästä perusoikeuksia vähemmän rajoittavalla tavalla.

Asumisaikaa koskevasta vaatimuksesta voitaisiin yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu sitä vaatii. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää välttämättömänä mahdollisuutta poiketa asumisaikaedellytyksestä huomioiden muun muassa esitysluonnoksessakin mainittu Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö. Poikkeamismahdollisuus turvaa myös sitä, että lainsoveltaja asiaa harkitessaan ottaa lapsen edun huomioon ensisijaisena harkintaperusteena YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan mukaisesti lapsia koskevissa asioissa.

Poikkeamisen kynnys olisi esitysluonnoksen mukaan ”korkealla, koska opiskelijan päätös muuttaa Suomeen opintoja varten perustuu vapaaehtoisuuteen ja muuttopäätöstä koskevassa harkinnassa on mahdollista huomioida asumisaikavaatimuksen vaikutukset perhe-elämän viettämiseen”. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa yleisesti ottaen, että perhe-elämän suojaa ja mahdollisesti lapsen etua koskevissa tilanteissa olisi syytä soveltaa sääntelyä perus- ja ihmisoikeusmyönteisen laintulkintaperiaatteen pohjalta, ja myös lainvalmistelussa olisi tärkeää ottaa tämä lähtökohta huomioon. Asumisaikaedellytyksestä tulisi voida poiketa matalalla kynnyksellä esimerkiksi, mikäli se olisi lapsen edun mukainen ratkaisu.

Valtuutettu kiinnittää erityisesti huomiota niihin tilanteisiin, joissa on kyse alaikäisestä opiskelijasta, joka olisi saapumassa Suomeen yhdessä huoltajansa kanssa. Näitä tilanteita on esitysluonnoksen tilastojen perusteella varsin vähän, mutta kuitenkin vuosittain kymmeniä. Esitysluonnoksen perusteluissa ei oteta kantaa siihen, pitäisikö asumisaikaedellytystä soveltaa myös alaikäisen opiskelijan huoltajiin. Jos asumisaikaedellytys johtaisi siihen, että muutoin perheensä kanssa Suomeen muuttava lapsi saapuisikin maahan ilman huoltajaa, voi sillä olla lapsen edun toteutumisen näkökulmasta merkittäviä kielteisiä vaikutuksia. Esitysluonnoksessa korostetaan monilta osin sitä, että ilman huoltajaa maassa oleskelevien alaikäisten opiskelijoiden tilanne voi olla haastava. Valtuutettu suosittelee, että mikäli asumisaikaedellytyksestä säädetään, muutettaisiin sitä siten, että asumisaikaedellytystä ei sovellettaisi alaikäisen opiskelijan perheenjäsenen oleskelulupahakemuksiin. Tämä turvaisi lapsen edun ja oikeuksien toteutumista paremmin.

Lisäksi esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettävän, että asumisaikaa koskevaa vaatimusta ei sovelleta, jos oleskelulupaa haetaan opiskelijan Suomessa synnyttämälle lapselle. Jotta olisi selvää, että sääntely soveltuisi kaikkiin opiskelijoiden Suomessa syntyneisiin lapsiin, olisi sanamuotoa perusteltua muuttaa niin, että asumisaikaa koskevaa vaatimusta ei sovelleta, jos oleskelulupaa haetaan opiskelijan Suomessa syntyneelle lapselle.

Ulkomaalaislain ja tutkija- ja opiskelijalain soveltamista koskeva ehdotus

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on jo aiemmin lausunnossaan koskien tilauskoulutusta ja ulkomaalaisten opiskelijoiden lukuvuosimaksuja pitänyt ongelmallisena EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevien lasten lukiokoulutukseen liittyviä seikkoja. Toisista maanosista yksin lukioon tulleet lapset oleskelevat Suomessa, vieraassa yhteiskunnassa ja kieliympäristössä, ilman huoltajaa tai turvaverkkoa. Ongelmien esiintyessä lasten asema ja tilanne on hyvin hauras. Valtuutettu on katsonut, että riskien ja lasten haavoittuvan aseman vuoksi alaikäisten lasten tuottaminen Suomeen lukiokoulutukseen oppilaitosverkon ylläpitämiseksi ei ole eettisesti kestävä ratkaisu.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että myös toisen asteen opiskelijoiden hakemuksiin ja oleskelulupaan sovellettaisiin ulkomaalaislain hakemuksen hylkäämistä koskevaa sääntelyä. Esitysluonnoksen mukaan ”[t]oisen asteen opiskelijoiden osalta voitaisiin myös nykyistä tehokkaammin jättää oleskelulupa myöntämättä niissä tilanteissa, joissa oleskeluluvan myöntäminen ei ole hakijan edun mukaista. Tämä näyttäytyisi erityisesti tilanteessa, jossa alaikäinen ilman huoltajaa opiskelijaksi hakeva nuori voisi joutua haavoittuvaan asemaan Suomessa.” Käytännössä tällaisissa tilanteissa sovellettaisiin ilmeisesti ulkomaalaislain 36 a §:n 1 momentin 6 kohtaa, jonka mukaan oleskelulupa evätään, jos on perusteltua aihetta epäillä hakijan tai perheenkokoajan joutuvan hyväksikäytön kohteeksi tai muutoin haavoittuvaan asemaan Suomessa. Kyseisen lainkohdan tavoitteena on ollut esimerkiksi ihmiskaupan ehkäiseminen.

Hakijoiden suojeleminen hyväksikäyttöriskeiltä tai lapsen edun vastaisilta olosuhteilta on kannattavaa. Olisi kuitenkin tarpeen tarkastella, millä muillakin keinoin tähän tavoitteeseen toisen

asteen opiskelijoiden kohdalla päästään kuin jättämällä asia oleskelulupaprosessissa arvioitavaksi. Käytännössä lupaprosessissa voi olla haastava arvioida konkreettisesti alaikäisen riskiä joutua haavoittuvaan asemaan. Siksi lupaprosessin ohella kestävien, eettisten ja lapsen etua turvaavien opiskeluolosuhteiden arviointia tulisi tehdä etukäteispainotteisesti oppilaitoksissa, joihin alaikäisiä opiskelijoita saapuisi. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että nyt käsittelyssä olevan hallituksen esitysluonnoksen lisäksi onkin kriittistä arvioida kansainvälisten opiskelijoiden houkuttelua Suomeen kokonaisuutena.

Kielitaitoedellytystä koskeva ehdotus

-

Toimeentuloedellytystä koskevaa asetuksenantovaltuutussäännöstä ja sen perusteella säädettävää valtioneuvoston asetusta koskeva ehdotus

-

Muuta lausuttavaa esityksestä

Kansainvälisten opiskelijoiden ja heidän perheenjäsentensä määrä on kasvanut Suomessa viime vuosina huomattavasti. Kansainvälisten opiskelijoiden rekrytointiin liittyy virallisia ja epävirallisia välikäsiä, jotka markkinoivat opintomahdollisuuksia epärealistisin odotuksin. Korkeat elinkustannukset lukukausimaksujen lisäksi ajavat opiskelijoita ja heidän perheenjäseniään haastaviin tilanteisiin työllistymisvaikeuksien vuoksi. Opiskelijat ovat voineet velkaantua jo ennen Suomeen tuloa. Nopean muutoksen vuoksi oppilaitokset tai opiskelijoita tukevat rakenteet eivät ole pysyneet ajan tasalla.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää välttämättömänä, että havaittuihin ongelmiin etsitään ratkaisuja laajemmin kuin opiskelijan oleskeluoikeuksien rajoituksista. Kansainvälisten opiskelijoiden tavoittelulle on asetettava reunaehdot, jotta sitä voidaan toteuttaa kestävästi. Lainsäädännöllä tulee turvata opiskelijoiden oikeusturva ja kestävät rakenteet opiskeluun Suomessa, jotta haavoittuvassa asemassa olevaa ihmisryhmää ei pääse syntymään.

Lausunnon laatimiseen on osallistunut myös erityisasiantuntija Anni Valovirta.

Hiltunen Rainer
Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Korkman Elsa
Yhdenvertaisuusvaltuutettu - Asiantuntija